Gemeente Amstelveen

COLLEGEVOORSTEL

Voorstel nr 65
Datum B&W-besluit 24 augustus 2021

Voor de raadsvergadering van
29 september 2021

Portefeuillehouder wethouder Herbert Raat
Afdeling Stedelijke Ontwikkeling
Behandelend ambtenaar (voor technische vragen)
W. Paijmans, adviseur Cultureel Erfgoed
06-18061181
w.paijmans@amstelveen.nl

Behandelen in de raadscommissie Ruimte, Wonen en Natuur
op 16 september 2021

Onderwerp

Kerkenvisie Amstelveen.

Gevraagd besluit

1) Vaststellen van het rapport 'Kerkenvisie Amstelveen' waarin de gemeente Amstelveen ambieert de monumentale kerkgebouwen te behouden, en om de maatschappelijke functie van kerkgebouwen voor Amstelveen te koesteren;
2) het college de opdracht te geven om:
   a. een onderzoek uit te voeren naar kansen om maatschappelijke voorzieningen naar kerkgebouwen te verplaatsen;
   b. een Taskforce op te richten waarin kerkeigenaren en de gemeente Amstelveen hun krachten bundelen om actief kansen voor kerken te creëren ter vergroting van het toekomstperspectief;
   c. op basis van de resultaten van het onderzoek en de op te richten Taskforce een voorstel (inclusief bijbehorende financiële middelen) voor een duurzaam toekomstperspectief van het religieus erfgoed aan de raad voor te leggen, uiterlijk eerste kwartaal 2022.

WAT WILLEN WE BEREIKEN EN WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN

Wat willen we bereiken (effectindicatoren)

Duurzaam behouden van de kerkgebouwen en het koesteren van het maatschappelijk gebruik, door het toekomstperspectief te vergroten, in samenwerking met de kerkeigenaren.

Wat gaan we daarvoor doen (prestatie-indicatoren)

Vaststellen van het rapport 'Kerkenvisie Amstelveen' en de daarin genoemde doelstellingen.
Om deze doelstellingen te bereiken is het vaststellen van het rapport 'Kerkenvisie Amstelveen' niet genoeg. Het vormt de aanleiding en de input voor het vervolgtraject. Om werkelijk tot verandering, en tot een duurzaam toekomstperspectief voor het religieus erfgoed te komen, is een lange adem nodig en een intensieve samenwerking met de kerkeigenaren.

ACHTERGROND EN OVERWEGINGEN

Programma (speerpunt)

Coalitieakkoord punt 5: Ruimtelijke Ontwikkeling.
Coalitieakkoord punt 2: Kunst en Cultuur.

Aanleiding

In de raadsvergadering van 10 juli 2019 is de motie 'Een Kerkenvisie voor Amstelveen' ingediend. Hierin wordt onder andere geconstateerd dat 'Door een teruglopend kerkbezoek het voortbestaan van veel kerken onder druk staat' en dat 'Een oplossing kan zijn het verkennen van mogelijkheden

voor gezamenlijk gebruik en beheer dan wel (in het uiterste geval) herbestemming'. Verzocht wordt om 'een decentralisatie-uitkering van € 25.000,- aan te vragen bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) voor het ontwikkelen van een duurzame toekomstvisie voor kerken en religieus erfgoed in Amstelveen'. Voorts wordt overwogen dat 'Met een kerkenvisie wordt beoogd om in gezamenlijkheid met kerkeigenaren, burger- en erfgoedorganisaties en omwonenden een duurzame toekomstvisie te ontwikkelen voor kerken en religieus erfgoed binnen een gemeente en waarbij de rollen van de verschillende private en publieke betrokkenen worden geduid'. Het college wordt verzocht om 'samen met kerkeigenaren en burger- en erfgoedorganisaties een kerkenvisie voor Amstelveen te ontwikkelen'.

Argumenten

De decentralisatie-uitkering ter hoogte van € 25.000,- is in december 2019 ontvangen. Met dit budget is het deskundige en ervaren bureau Coup in de arm genomen. Zij hebben tezamen met een ambtelijk projectleider het project gecoördineerd en vormgegeven.

Inventarisatie.
In de zomer 2020 is gestart met de inventarisatie (hoofdstuk 3 tot en met 7) en kennismaking met alle zestien kerkeigenaren. Van de zestien Amstelveense kerkgebouwen zijn op dit moment tien gebouwen in religieus gebruik. Uit de inventarisatie en gesprekken met kerkeigenaren over het toekomstperspectief, is gebleken dat de toekomst voor praktisch alle Amstelveense kerkgemeenschappen onzeker is. De kleinere gemeenschappen rekenen met een toekomstperspectief van vijf tot tien jaar, terwijl de grotere gemeenschappen rekenen met een toekomstperspectief van tien tot vijftien jaar, bij voortgang van het huidige gebruik. Met zekerheid kan worden gezegd dat alle kerkgemeenschappen, in bezit van een kerkgebouw, kampen met krimp. De gemiddelde leeftijd van de dienstbezoekers is hoog, er is een tekort aan vrijwilligers en de kosten voor onderhoud van de gebouwen en de energierekening zullen op termijn problemen opleveren.
Door samenwerkingen aan te gaan, extra bestemmingen te zoeken (naast de religieuze functie) of bij verkoop van het kerkgebouw, proactief aan de slag te gaan met het zoeken naar een passende herbestemming van het gebouw, kan het toekomstperspectief van het kerkgebouw, en de maatschappelijke functie (al dan niet religieus) worden vergroot. Een doel van dit project is om de urgentie van het ondernemen van actie aan te geven. De kans is groot, dan wanneer hiermee niet proactief aan de slag wordt gegaan, de kerkgebouwen worden overgenomen door de markt. Sloop of een rigoureuze herbestemming naar wonen, zijn dan voor de hand liggende scenario's.

Participatie.
Na de inventariserende fase is breed ingezet op participatie (hoofdstuk 8). Als gevolg van de Corona-maatregelen waren fysieke bijeenkomsten niet mogelijk. Daarom zijn digitale bijeenkomsten en workshops georganiseerd, voor zowel de kerkeigenaren, de ambtelijke organisatie, partijen uit de stad (wijkplatforms, ontwikkelaars, erfgoedpartijen, maatschappelijke en culturele organisaties), inwoners en gemeenteraadsleden. Naast een plenair gedeelte, bestonden deze bijeenkomsten ook uit een interactief gedeelte waarin de deelnemers is gevraagd naar de visie op het toekomstperspectief. Hieruit bleek dat niet alleen grote waarde wordt gehecht aan het behoud van de kerkgebouwen (vanwege de stedenbouwkundige, architectonische en cultuurhistorische waarde) maar ook aan behoud van de maatschappelijke functie. Juist binnen een stad waar grote druk bestaat op de woningmarkt en de grondprijzen hoog zijn, bestaat grote behoefte aan locaties met een publieke en maatschappelijke functie. Dit sluit ook aan op de doelstellingen uit de onlangs vastgestelde visie 'Amstelveen ontmoet elkaar'.

Doelstellingen en actieplan.
Om deze doelstellingen (hoofdstuk 10 en 11) te bereiken is het vaststellen van deze visie 'Kerkenvisie Amstelveen' niet genoeg. Daarom is een actieplan (hoofdstuk 12) opgenomen in de visie. Beoogd wordt om zowel een interne (vertegenwoordigers van beleidsafdelingen binnen de ambtelijke organisatie) als een externe Taskforce (bestaande uit kerkeigenaren en de ambtelijk projectleider) op te richten. Deze Taskforces kunnen gezamenlijk projecten oppakken. In eerste

instantie wordt daarbij gedacht aan het stimuleren van nevenbestemmingen in kerken. Een voorbeeld hiervan kan zijn het oprichten van een website waarop vraag en aanbod van kerkelijke ruimten gedeeld kan worden ten behoeve van verhuur. Ook kan gedacht worden aan de matching van internationale kerkgemeenschappen aan kerkgemeenschappen met een kerkgebouw. Tijdens het onderzoek is gesproken met verschillende internationale kerkgemeenschappen en kerkgemeenschappen die niet in het bezit zijn van een kerkgebouw. Deze gemeenschappen zijn veelal bloeiend, en hebben wensen om de diensten te organiseren in een kerkgebouw (in plaats van in een kantoor of schoolgebouw). Hier worden concrete samenwerkingskansen gezien.
Ook zou een onderzoek gestart kunnen worden naar het onderbrengen van gemeentelijk maatschappelijk vastgoed, in kerkgebouwen. In Amstelveen is ervoor gekozen om strategisch maatschappelijk vastgoed in eigendom te nemen. Er zijn veel argumenten om naar kerkgebouwen te kijken voor het (deels) onderbrengen van deze functies (zie hoofdstuk 10.9 en 11). Vrijkomende gemeentelijke maatschappelijk vastgoedlocaties zouden hiermee wellicht deels beschikbaar kunnen komen als woonlocaties. Voor het vervolgtraject zou een breed onderzoek door de gemeente Amstelveen naar de mogelijkheden om maatschappelijke functies in kerkgebouwen onder te brengen, interessant zijn.

Kanttekeningen

De zestien Amstelveense kerkgebouwen zijn niet in eigendom van de gemeente Amstelveen. Toch stellen wij, samen met de betrokken kerkeigenaren, een visie op met betrekking tot het toekomstperspectief van deze gebouwen. Dat levert enerzijds veel kansen op voor zowel kerkeigenaren als de gemeente Amstelveen en anderzijds wringt het op punten. De belangen van de kerkeigenaren komen niet altijd overeen met de belangen van de gemeente Amstelveen.
De gemeente Amstelveen stelt er echter een groot belang in, dat kerkgebouwen binnen het stedelijk landschap behouden blijven. Ook bestaat er behoefte aan het behoud van maatschappelijke functies. Door middel van monumentale beschermingen (dertien van de zestien kerken zijn aangewezen als Rijks-, dan wel gemeentelijk monument) en het bestemmingsplan, kunnen wij grote invloed uitoefenen op het behoud, het gebruik en het toekomstperspectief van deze kerkgebouwen. Samenwerking met de kerkeigenaren is daarbij essentieel. Het opbouwen van een vertrouwensband, het bundelen van de krachten en het gezamenlijk opstellen van breed gedragen doelstellingen, alsook het komen tot concrete samenwerkingen en invullingen voor kerkgebouwen, zijn daarbij van groot belang. Dit vergt een structurele investering in deze relaties en projecten over de komende jaren.

Nadat het rapport eerder (juni) was ingediend voor besluitvorming, heeft de Parochie Amstelland bezwaren geuit op de formulering van het, in hun ogen te somber geschetste, toekomstbeeld in dit rapport. Het stuk is toen uit de besluitvormingsprocedure gehaald. Na een goed gesprek met de parochie en een aantal tekstuele aanpassingen die het toekomstperspectief nuanceren, is de parochie akkoord met het stuk. Ook heeft een positief gesprek plaatsgevonden met bestuursleden van de Protestante gemeente. Het, naar aanleiding van deze gesprekken, herziene rapport is naar alle kerkeigenaren verstuurd voor akkoord. Zij hebben drie weken de tijd gehad om hierop te reageren.

Financiën

Voor het opzetten van het vervolgtraject, zoals het oprichten van de twee Taskforces en de hieruit voortkomende doelstellingen zijn financiële middelen nodig. Dit vraagt niet alleen om ambtelijke capaciteit, maar mogelijk ook om de inhuur van een neutrale tussenpartij, die expertise en inspiratie meeneemt uit soortgelijke trajecten. Hiervoor zal ook een bijdrage, zowel een inspanningsbijdrage als een financiële bijdrage, van de kerkelijke deelnemers worden verwacht. Na vaststelling van de Kerkenvisie zal een onderzoek gestart worden met de Taskforces, inclusief de kerkeigenaren, naar de benodigde financiële middelen ten behoeve van de gewenste vervolgprojecten. Denk hierbij aan een matchingsplatform voor aanbod en vraag ruimten in kerkgebouwen en een onderzoek naar het verplaatsen van maatschappelijke voorzieningen naar kerkgebouwen, startend met één of twee pilots. Dit voorstel zal opnieuw voorgelegd worden aan de gemeenteraad.

Communicatie

Na vaststelling zal de rapportage worden gedeeld met de kerkeigenaren, erfgoed-gelieerde instellingen en andere participanten. Ook zal er een persbericht gepubliceerd worden.

Procedure

Het onderwerp Kerkenvisie Amstelveen zal terugkeren op de agenda van de gemeenteraad, zodra de gezamenlijke toekomstplannen meer contour krijgen en verder ontwikkeld zijn. Onderdeel hiervan zal een aanvraag om financiële middelen zijn voor het vervolgtraject.

Bijlagen

Rapport 'Kerkenvisie Amstelveen'.

De secretaris,

Bert Winthorst

De voorzitter,

Tjapko Poppens

BEHANDELING RAADSCOMMISSIE

Wijziging/aanvullingen na behandeling raadscommissie

De commissie heeft het voorstel besproken. Het kan als hamerstuk aan de raad worden voorgelegd ter besluitvorming.

Het voorstel aan de raad is	Aanvaarde amendementen / moties
Ongewijzigd aanvaard Gewijzigd aanvaard Verworpen	

RAADSBESLUIT

Besluit

1) Vaststellen van het rapport 'Kerkenvisie Amstelveen' waarin de gemeente Amstelveen ambieert de monumentale kerkgebouwen te behouden, en om de maatschappelijke functie van kerkgebouwen voor Amstelveen te koesteren;
2) het college de opdracht te geven om:
   a. een onderzoek uit te voeren naar kansen om maatschappelijke voorzieningen naar kerkgebouwen te verplaatsen;
   b. een Taskforce op te richten waarin Kerkeigenaren en de gemeente Amstelveen hun krachten bundelen om actief kansen voor kerken te creëren ter vergroting van het toekomstperspectief;

c. op basis van de resultaten van het onderzoek en de op te richten Taskforce een voorstel (inclusief bijbehorende financiële middelen) voor een duurzaam toekomstperspectief van het religieus erfgoed aan de raad voor te leggen, uiterlijk eerste kwartaal 2022.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van 29 september 2021.

De griffier, De voorzitter,

Debby de Heus Tjapko Poppens